

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри психології та психотерапії Українського католицького університету Семків Ірини Ігорівни на дисертацію Клименко Марії Романівни на тему «Нарцисична саморегуляція як чинник особистісного самоздійснення», представленій до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – психологія

Актуальність обраної теми.

Дослідження проблеми нарцисичної саморегуляції у контексті особистісного самоздійснення є актуальним на сучасному етапі стрімкого розвитку інформаційного суспільства, що відображається у гострій нарцисичній динаміці. З огляду на високу нарцисичність розвитку культурних та соціальних процесів, що виражається у зниженні контактів між людьми, підвищенні відчуття порожнечі та спустошеності, зростанні почуттів байдужості та предметного ставлення до людини, нарцисичні особистості переживають повторну психологічну травматизацію: одна частина якої пов'язана з травмою дитинства, а інша – з соціальними викликами інформаційного суспільства.

Актуальність дисертації визначається також використанням не лише соціально-психологічного розуміння нарцисизму, але й глибинно психологічного трактування цього феномену. Використані дисертанткою концепції, що визначають інтерпретацію отриманих результатів дослідження можуть мати не лише загальнонаукове, але й психотерапевтичне значення. Внесення психоаналітичних та екзистенційних теоретичних ідей суттєво збагачує дисертацію, та як сказала, вносить певний новий виток у наукові праці психологічної тематики, адже демонструє поєднання психології та психотерапії.

З цих позицій дисертація Клименко М.Р. є актуальною, своєчасною і важливою для психології оскільки у ній на підставі валідних та надійних методів дослідження висвітлені положення щодо ролі та значення нарцисичної саморегуляції для особистісного самоздійснення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію Клименко М.Р. виконана у рамках науково-дослідницьких тем кафедри психології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка: «Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-політичної трансформації українського суспільства» (2015-2017 рр., державний реєстраційний номер 0115U003560); «Особистість в соціумі: психологічні механізми активності» (з 2018 р., державний реєстраційний номер 0118U000619). Тему затверджено на вченій раді

Філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 201/7 від 19 жовтня 2016 року).

Наукова новизна практичне значення

На підставі аналізу великої кількості вітчизняної та закордонної літератури та проведеного емпіричного дослідження дисертантка виділила типи нарцисичної саморегуляції; розробила модель нарцисичної саморегуляції особистісного самоздійснення; встановила, що сила Я є одним з основних чинників особистісного самоздійснення; обґрунтувала ідею того, що здоровий нарцисизм є необхідною умовою задоволеності життям.

Структура

Тема дисертації «Нарцисична саморегуляція як чинник особистісного самоздійснення» розкриває аспекти взаємозв'язку здорової нарцисичної саморегуляції та самоздійснення особистості, які зазвичай залишається поза увагою у психологічних дослідженнях.

У вступі до дисертації коректно та виважено представлені актуальність теми, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано мету й завдання, що цілком відповідають обраній проблематиці та змістовно розкриті як у теоретичній, так і у практичній частині роботи. Цілком переконливими виглядають теоретико-методологічна база дослідження та обґрунтування методів.

У першому розділі дисертації, дослідниця аналізує теоретичні аспекти нарцисизму особистості, нарцисичної саморегуляції пов'язуючи ці явища із самоздійсненням особистості. Такий логіко-смісловий аналіз дисертантка виконує опираючись на психоаналітичні та екзистенційно-психологічні підходи. Клименко Марія влучно використовує міждисциплінарний підхід та приділяє необхідну увагу роз'ясненню та тлумаченню психологічного змісту основних концептів дослідження, звертаючи особливу увагу на позитивне значення здорової нарцисичної саморегуляції. Такий підхід Авторки сприяє зверненню уваги не лише на слабкі сторони нарцисизму, які частіше усього описані у літературі, але й на ті царини теми, які є справді мало дослідженими. Особливої уваги заслуговує теоретична модель представлена Авторкою, у моделі чітко та послідовно викладено аргументацію та провідну ідею дослідження. Варто відзначити, що дисертантка покликається на дослідження у сфері сучасного психоаналізу, вибудовуючи свої гіпотези на цих теоретичних ідеях. Такий творчий підхід може суттєво збагачувати теорію психоаналізу, який почасти страждає від браку емпіричних досліджень. Стиль викладу дисертантки сприяє включенню читача у роботу та цілком відображає сучасні тенденції у психологічній науці.

У другому розділі роботи висвітлено методичні та організаційні засади дослідження нарцисичної саморегуляції як чинника самоздійснення особистості, визначено та охарактеризовано вибірку дослідження; здійснено опис процедури та етапів дослідження.

У третьому розділі роботи, цілком присвяченому емпіричній перевірці гіпотези дослідження описано особливості взаємозв'язку нарцисичної саморегуляції, що виявляється у кристалізації особистісної цінності, збереження інтегрованості Я-системи з осмисленістю особистості, спроможністю розпізнавати цінності світу, розкриттям її автентичного потенціалу та задоволеністю життям. Також у цьому розділі продемонстровано інтерпретацію отриманих даних, що може бути надалі використано у практичній роботі психологів.

Окремо варто відзначити, увагу здобувачки до емпіричної моделі дослідження у якій продемонстровано, що певні стратегії саморегуляції відображаються у силі Я, показано детермінацію компонентів нарцисичної саморегуляції різних вимірів самоздійснення особистості. Особливої уваги заслуговує орієнтація на практичне психоаналітичне використання результатів роботи та терапевтичний потенціал запропонованого дисертанткою дослідження.

Висновки, зроблені в дисертації, співвідносяться з поставленими завданнями, змістовно на якісному рівні узагальнення відтворюють отримані результати як теоретичного, так і емпіричного дослідження. Додатки коректно доповнюють зміст дисертаційної роботи. Основні положення і результати дисертації викладено у 6-ти публікаціях авторки, що свідчить про серйозну і кропітку працю Марії Клименко над досліджуваною проблемою.

Таким чином, ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та основними науковими працями дисертантки засвідчує актуальність обраної теми дисертації, а коло вирішуваних завдань є таким, що сприяють розкриттю теми та досягненню мети дослідження. Матеріали дисертації пройшли апробацію на конференціях в Україні та за кордоном. Теоретичні положення і висновки, представлені в дисертації, характеризуються беззаперечною науковою новизною, сформульовані логічно, чітко та повністю відображають її науковий внесок у розв'язання проблеми нарцисичної саморегуляції у контексті самоздійснення особистості

Дисертаційна робота Марії Клименко є результатом самостійних досліджень здобувачки й не містить ознак порушення норм академічної доброчесності. Результати дослідження доповідались на наукових конференціях та висвітлені у публікаціях.

Зауваження щодо змісту.

Разом із тим, є низка зауважень та пропозицій до роботи, які ніякою мірою не применшують внеску дослідниці, і не впливають на кінцевий висновок.

1. У першому розділі роботи дисертантка вживає концепт «Я», як переклад англійського концепту «Self», натомість не вживає звичного для психоаналітичної літератури перекладу «Самість» (за виключенням кількох разів). Така відмінність у перекладі хоча й обґрунтовується дисертанткою, проте вносить певну плутанину у розуміння тексту. Незрозумілим є те чому авторка вживає концепт «Я», яке перекладає з «Self» та концепт «Его», яке не перекладає, а транслітерує без перекладу з «Ego», попри те, що у багатьох психоаналітичних працях «Ego», властиво, перекладається як «Я».

2. У другому розділі при описі методів та методик дослідження дисертантка детально описує використаний науковий інструментарій дослідження, натомість при описі деяких методик, як от: «Особистісний тест «Темна тріада» (D3-скорочений, Д. Джонс, Д. Полхус)», методика «Шкала Екзистенції» (А. Ленгле, К. Орглер) та ін. не вказує авторів україномовного перекладу та культурної адаптації цих методик.

3. Дещо контроверсійним та суперечливим є формулювання у першому пункті новизни дослідження, щодо того, що «високий нарцисизм може поєднуватись із більш адекватним функціонуванням Я», адже у висновках можна прочитати: «підвищений нарцисизм, як і знижений, супроводжується порушеннями загальної діяльності організованої системи психологічної реальності людини, в центрі якого є її власна особистість, а окремі механізми Я-регуляції потерпають від впливів, що розбалансовують їх функціонування». На мою думку, слід би було тоді у формулюванні авторки деталізувати, що мається на увазі під сполученням слів «підвищений нарцисизм» та «адекватне функціонування Я».

Висловлені зауваження стосуються лише окремих положень роботи і не знижують позитивної оцінки дисертації.

Висновок.

Виклад матеріалу дисертантка здійснює логічно, послідовно та зрозуміло, матеріали дослідження добре проілюстровано таблицями та рисунками в основному тексті та додатках. Робота містить обґрунтовані наукові положення та висновки, які характеризуються новизною та практичною значущістю. Пропоновані дисертанткою положення досить повно висвітлюються у публікованих нею статтях у фахових виданнях та наукометричних виданнях.

Загалом, враховуючи актуальність обраної теми дослідження, структуру роботи, зміст, наукову новизну одержаних результатів, а також їх практичне значення для науки і практики, дисертаційну роботу «Нарцисична саморегуляція як чинник особистісного

самоздійснення» слід вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, яке виконане на належному науково-теоретичному і методичному рівні, має комплексний та логічний характер, містить положення, що характеризуються науковою новизною та заслуговують на практичну реалізацію і яке відповідає всім вимогам рівня наукової кваліфікації здобувача, що зазначено у Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова КМУ «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 р. №167), а її авторка, Клименко Марія Романівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 - психологія.

**Доцент кафедри психології та психотерапії
факультету наук про здоров'я
Українського Католицького Університету
кандидат психологічних наук, доцент**

І. І. Семків

ПІДПИС *Семків І.І.*
ПОСВІДЧУЮ
ФАХІВЕЦЬ ВІДДІЛУ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ *Лиса І.О.*

